

זכות התורה ולומדיה מוקדשים לטובת נשמת
הרבני הנגיד הנכבד **הרה"ח ר' אריה (לייבל) בהרה"ח ר' יונה רובין ז"ל**

הלימוד היומי:

פרשת בראשית | יום ה' | כ"ד תשרי תשפ"ו | פרק ד' פסוק י"ט - כ"ב

היכן נמצא ה'גן-עדן'? בכדור הארץ הגשמי, או בעולמות עליונים רוחניים?

חלק מרכזי מפרשת בראשית, עוסק בגן אשר ה' נטע בצד מזרח של העדן, שם הניח את אדם הראשון, ושם הצמיח ה' אילנות, ונהר יוצא מהעדן להשקות את הגן, והנהר מתפצל לארבעה נהרות.

היכן היה אדם הראשון?

כשלומדים את הפסוקים כפשוטם, אנו מבינים שאותו 'גן עדן' נמצא כאן בכדור הארץ, בעולם הגשמי שלנו. שהרי הפסוק אומר שמגן עדן נמשכים הנהרות הידועים פרת וחידקל וכו'. אך מצד שני, ידוע מפי ספרים וסופרים שהגן עדן הוא דבר רוחני נעלם, הנמצא בעולמות עליונים, ובו ניתן השכר לנשמה.

כיצד, אפוא, משתלבים שני דברים אלו יחד? וכיצד עלינו לפרש את הפסוקים בפרשתנו? האם אדם הראשון היה בגן עדן רוחני או בגן עדן גשמי?

מאחר וידיעת הדברים נחוצה מאד להבנה נכונה של פסוקי הפרשה, נזכיר ראשי פרקים שנא־מרו בענין זה, ותן לחכם ויחכם עוד.

גן עדן בעולם הזה

אנו מוצאים כמה מקורות בחז"ל בהם מפורש בפשטות שיש גן עדן תחתון בעולם הזה, כגון דברי

הגמרא (עירובין יט.) המציינת את המיקום המדויק של פתח הגן עדן בארץ. או גמרא אחרת (תמיד לב.) המספרת על אלכסנדר מוקדון שהגיע אל אחד מפתחי גן עדן. עוד אמרו (תענית י.) שגשמי העולם הם תמצית ממימי גן עדן. ועוד אמרו (ב"ב פד.) שהשמש מאדים מצבע הוורדים בגן עדן, עוד מסופר בגמרא (ב"מ קיד:) על רבה בר אבוא שלקח עלים מגן עדן, ויש דעה במדרש (ב"ר לג, ו) שעלה הזית שהביאה היונה לנח מקורו בגן עדן.

מקום דשן

דברים מפורשים כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין י, א) לאחר שמאריך לבאר שהעולם הבא יהיה כולו עונג רוחני, כותב הרמב"ם שיש גם גן עדן בעולם הזה, וז"ל: "אבל גן עדן הוא מקום דשן בכדור הארץ, מרובים בו המימות והאילנות, יגלהו ה' לבני אדם בעתיד, ויורה להם את דרכו ויתענגו בו, ואולי ימצאו בו צמחים נפלאים מאד שתועלתם גדולה והנאתם מרובה".

שני גן-עדן

הדעה הרווחת המובאת בהרבה ספרי קדמונים, היא שיש שני גן עדן, האחד בארץ, ואחד למעלה בעולמות הרוחניים, כדברי הזוהר הק' (מדרש הנעלם, וירא דף קו, ב): 'כשם שברא קודשא בריך הוא גן עדן בארץ כך ברא גיהנם בארץ, וכשם שברא גן עדן למעלה כך ברא גיהנם למעלה

ראו את להט החרב!

דברים פלאיים כותב הרמב"ן בספרו תורת האדם (שער הגמול), שם מרחיב בדברים לפרש את מושג הגן עדן, וכותב: 'דבר זה עיקרו בתורה ופירושו בדברי סופרים, שגן עדן מצוי הוא בעולם הזה במקום ממקומות הארץ... וכל מה שבא בכתוב מפשוטי סדר בראשית הכל אמת, אין מקרא מהן יוצא מידי פשוטו, ואנשי המדות עצמן יאמרו שגן עדן תחת קו השוויה, שלא יוסיף היום ולא יחסר, ובספרי הרפואות ליונים הקדמונים, וכן בספר אסף היהודי, יספרו כי אסקלפינוס חכם מקדוני וארבעים איש מן החרטומים מלומדי הספרים, הלכו הלך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדן למצוא קצת עצי הרפואות ועץ החיים... ובבואם אל המקום ההוא ויברק עליהם להט החרב המתהפכת ויתלהטו כלם בשביבי הברק ולא נמלט מהם איש... וכל אלה דברי אמת הם ידועים ומפורסמים, גם היום כי רבים מבאי הארץ הלזו ארצה בני קדם יראו מרחוק הלהט המתהפכת...!'

משל ודוגמא

בהמשך מסביר הרמב"ן, שכל העניינים הללו הם כפולים, דהיינו שהגן עדן והכרובים ולהט החרב וארבע הנהרות בעולם הזה, הם משל ודוגמא כנגד מה שיש בעולמות העליונים סודות נעלמים, וכאשר הקב"ה הניח את אדם בגן עדן בעולם הזה, הבין אדם משם את הסודות הרמזים במשלים אלו (וכ"כ הרמב"ן בפרשתנו, בראשית ג, כב. וכ"כ הרשב"א בחידושי אגדות עמ"ס ברכות לד:).

התלבשות והתגשמות

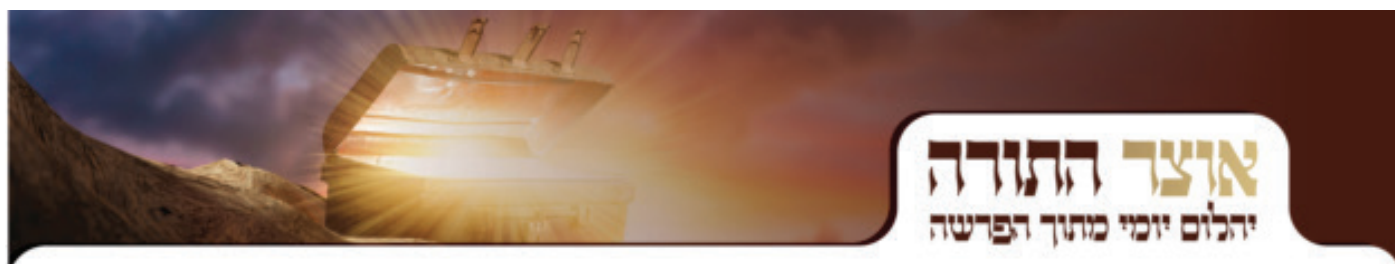
בסגנון אחר, מסביר האלשיך הק' (בראשית ב), שכל אותם עניינים הנמצאים בעולמות רוחניים, כשהם יורדים לעולם השפל הם מתלבשים בלבוש גשמי, כך שאורות גן עדן העליון הרוחני, כשירדו בעולם הזה הם התלבשו בדמות אילנות ונהרות, עיי"ש באריכות.

חומר זך מאד

דברים נפלאים כותב הגה"ק בעל בן איש חי זי"ע בספרו שו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' א) בשם האר"י הקדוש, שגן עדן התחתון, אינו ממש מקום גשמי, וקרקע הגן אינה כחומר קרקע שלנו, אלא היא חומר זך מאד, והיא מובדלת מקרקע שלנו, כי 'נוגעת ואינה נוגעת בקרקע שלנו'.

אינו תופס מקום

ואילו בספרו בן יהוידע (חגיגה יב, א ד"ה שם אידי; ב"ב פד, א) כותב בעל בן-איש-חי, דבר פלא, שאמנם גן עדן התחתון הוא כאן בארץ, אבל בנס הוא עומד ואינו תופס מקום מהעולם הזה.

וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וּבָהּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וּגוֹ' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר
(א ב-ג)

דווקא כאשר החושך יכסה ארץ, והסתרת הפנים ניכרת על כל צעד, אסור ליהודי להתיימשך, אלא יאמין כי דווקא כעת יזרח האור. דווקא לאחר 'תהו ובוהו וחושך על פני תהום' נאמר 'ויאמר אלקים יהי אור!'

(הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע)

עוד מטרה צדדית...

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם, וְהָיוּ לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ (בראשית א, יד). וְהָיוּ לְמְאֹרֶת - עוֹד זֹאת יִשְׁמְשׁוּ שִׁיאִירוֹ לְעוֹלָם (רש"י)

היה רבינו ה'חפץ חיים' זי"ע מצביע על דברי רש"י הללו ואומר: צאו וראו כמה גדול המרחק בין דעת העולם לבין דעת התורה. אילו היו שואלים אף את החכם הגדול בעבור איזו מטרה נבראה השמש, ודאי שהוא היה משיב לתועלת הברואים, להאיר, לחמם, ולסייע בצמיחת פירות, כי

אמנם ישנם דברים נוספים שהשמש מועילה בהם, כמו לתת סימנים מתי ולמי יהיה רע בעולם, וכן הירח לקבוע את המועדים והזמנים, אך דברים אלו הם טפלים לעיקר.

ואילו התורה מגלה לנו את ההיפך הגמור. עיקר כוונת הבורא בבריאת השמש והירח היתה במִטרה לתת בהם סימנים לישראל ולאומות העולם, כמו שפירש רש"י 'והיו לאותות - כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם', וכן לקבוע על ידם את העיתים והזמנים, כפירוש 'ולמועדים - על שם העתיד, שעתידיים ישראל להצטוות על המועדות והם נמנים למולד הלבנה'. אלא שבדרך אגב נוספה עליהם עוד מטרה להאיר לארץ ולדרים, וכלשונו של רש"י: 'עוד זאת ישמשו, שיאירו לעולם...'

כתנות עור

לפני חטא עץ הדעת לא היו לאדם וחיה בגדים על גופם, ולאחר החטא עשה ה' והלביש לאדם ולחיה כתנות עור. רש"י מביא על כך שני פירושים: א. בגדים חלקים דבוקים על עור גופם, כמו ציפורן הדבוקה על האצבע. ב. בגדים עשויים מצמר הגדל על עור של בעלי חיים, כמו צמר ארנבות, שהוא רך ומחמם. ואילו בגמרא (סוטה יד, א, על פי רש"י שם) הובאו שני פירושים אם הכוונה לדבר הבא מן העור - דהיינו בגד של צמר, או דבר שהעור נהנה ממנו - דהיינו בגד של פשתן, שאדם לובש סמוך לעורו. לפלא לציין מה שמביא האבן עזרא שיש המפרשים, שלפני החטא היו אדם וחיה רק עצמות ובשר בלי עור לגופם, ולאחר החטא קרם עליהם עור. ובחזקוני הביא פירוש, שכתנות העור נעשו מעור זוגו של לויטן ששחטו הקדוש ברוך הוא ומלח הנשאר לצדיקים לעתיד לבא. יצויין דבר חידוש המובא במדרש (במדבר רבה ד, ח) שכתנות העור היו בגדי כהונה גדולה.

הנושא היומי בפרשה נשי למך, בני למך ואומנותם

היום נלמד שלמך נשא שתי נשים, כפי שהיה נהוג בדור המבול, האחת בשם עדה והשנייה בשם צילה, לעדה נולדו שני בנים: יבל ויובל, ולצילה נולדו בן ובת: תובל-קין, ונעמה-אשתו של נח.

הדור השביעי:

הכתוב בא לפרש שאכן ה' קיים את הבטחתו לנקום בקין כעבור שבע דורות, דהיינו לאחר שלמך - הדור השישי של קין - ילד את הדור השביעי, לכן מפרש הכתוב את תולדותיו של למך.

עדה וצילה:

היה נהוג בדור המבול, שכל אדם נושא שתי נשים, אחת לפריה ורביה, ואחת לחיות עמה ולשבת בצילו תמיד, והיא מקושטת תמיד ככלה ושותה כוס של עקרות. כך היו ללמך שתי נשים, זאת שהיתה לפריה ורביה נקרא בשם 'עדה' - שהוא לשון הסרה והרחקה, על שם שהיא מגונה ומורחקת ממנו, והשנייה בשם 'צילה' - על שם שיושבת תמיד בצילו.

רועה בהמות:

לעדה נולדו שני בנים: א. 'יבל' - הוא רועה הבהמות הראשון בעולם, שאינו יושב במקום אחד, אלא יושב באוהל ארעי, חודש אחד נוטע אהלו במקום אחד לצורך מרעה הבהמות, וכאשר כלה המרעה במקום זה, הוא הולך ונוטע אהלו במקום אחר.

ומדרשו: הוא היה בונה בתים לעבודה זרה.

מזמר בכינור:

ב. 'יובל' - הוא היה הראשון שהיה מזמר בכינור ועוגב. ומדרשו: הוא היה מזמר בכלים אלו לעבודה זרה.

כלי מלחמה:

גם צילה (אף שהיתה אמורה להיות עקרה) ילדה בן ובת:

א. 'תובל-קין' - נקרא כך על שם שהוא תיבל ושיפר את אומנות הרציחה של קין, כאשר התקין כלי זין לרוצחים. בהיותו לוטש כל כלי אומנות, אשר כלי האומנות הוא חורש - עושה פעולת חרישה [ייצור ותיקון] נחושת וברזל.

ב. 'נעמה' - אשתו של נח.

מספר לחיגו מארה"ב: 151-8988-1351
מספר לחיגו מאנגליה: 443-3061-30131

02.500.20.18

קו 'קול התורה' - שמעו ותחי נפשכם!

מבחנים | שיעורים במגוון שפות
וסגנונות | חידות | הגרלות | ידיעות
ועדכונים | אזור אישי | ועוד

